Examen VMBO-GL en TL

2008

tijdvak 2
dinsdag 17 juni
9.00 - 11.00 uur

aardrijkskunde CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 48 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 55 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

800045-2-611o

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Meerkeuzevragen
Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Open vragen
Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

De Nederlanders en hun vakantiebestemmingen

tabel 1
Top tien belangrijkste binnenlandse vakantiebestemmingen,
1 oktober 2004 - 30 september 2005

		aantal vakanties 2005 (x 1000)	aandeel 2005 (%)
1	.....	2.070	12
2	Veluwe en Veluwerand	1.990	12
3	Groningse, Friese en Drentse zandgronden	1.820	11
4	Oost-Brabant, Noord- en Midden-Limburg en Rijk van Nijmegen	1.620	9
5	.....	1.610	9
6	Twente, Salland en Vechtstreek	1.410	8
7	Waddeneilanden	1.060	6
8	.....	870	5
9	Deltagebied	750	4
10	.....	680	4
	Overige bestemmingen	**3.430**	**20**
	Totaal	**17.310**	**100**

1p **1** Tabel 1 laat de tien belangrijkste binnenlandse toeristenbestemmingen zien in de periode oktober 2004 tot oktober 2005. Op de plaatsen 1, 5, 8 en 10 in de tabel zijn de namen van vier bestemmingen open gelaten. Dat zijn – in willekeurige volgorde – West- en Midden-Brabant, de IJsselmeerkust, de Noordzeebadplaatsen en Zuid-Limburg.
Welk gebied moet worden ingevuld op plaats 1?
A de Noordzeebadplaatsen
B West- en Midden-Brabant
C IJsselmeerkust
D Zuid-Limburg

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 1
Toeristen in een deel van het Caribisch gebied

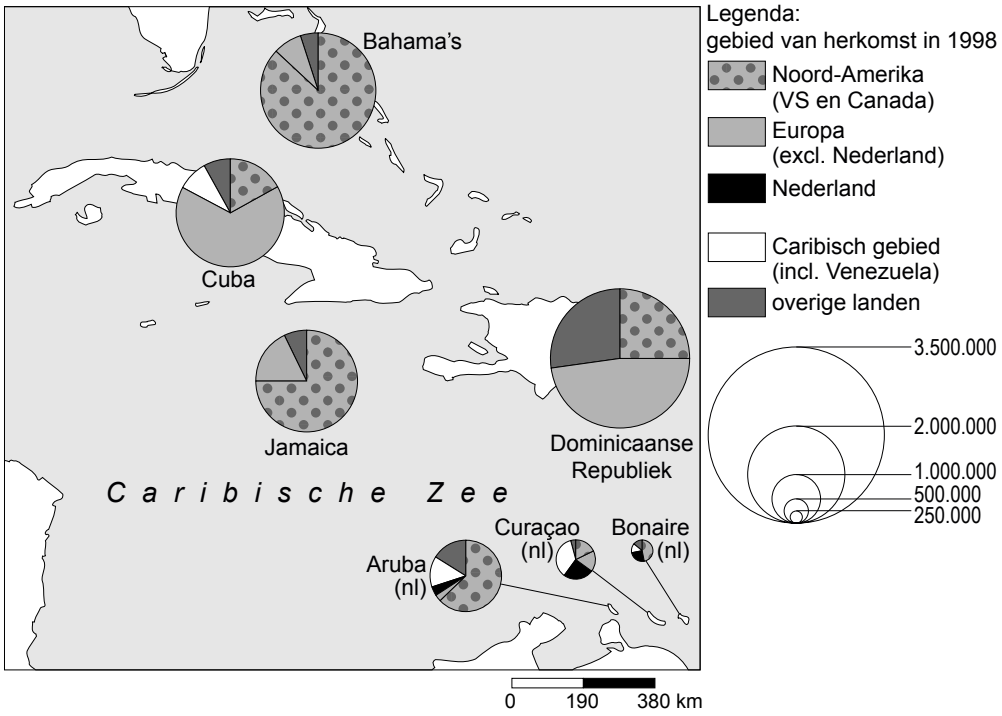

1p **2** Het Caribisch gebied is een van de populairste vakantiebestemmingen in de wereld. Dat blijkt wel uit de grote vakantiedrukte gedurende het hele jaar.
→ Verklaar de grote vakantiedrukte in het Caribisch gebied gedurende het hele jaar.

1p **3** Jaarlijks gaan er maar enkele duizenden Nederlandse toeristen naar een eiland als Cuba. Dat geldt ook voor de meeste andere eilanden in het Caribisch gebied. Naar Curaçao daarentegen gaan jaarlijks meer dan vijftig duizend Nederlandse toeristen.
→ Geef een reden waarom Curaçao kennelijk veel aantrekkelijker is voor Nederlandse toeristen dan bijvoorbeeld Cuba.

1p **4** Op Curaçao probeert men het toerisme verder te stimuleren. Hieronder staan drie mogelijke maatregelen om het toerisme verder te stimuleren.
1 de aanleg van nieuwe golfterreinen
2 renovatie van monumentale panden en landhuizen
3 de aanleg van winkelcentra
Welke maatregel helpt of welke maatregelen helpen het toerisme te stimuleren?
A alleen 1
B alleen 2
C alleen 3
D 1 en 2
E 1 en 3
F 2 en 3

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 1
Oude auto's als toeristische trekpleister, maar Cuba is een dubieuze bestemming

In Cuba rijden nog steeds auto's met als bouwjaar de jaren 50 (zie foto 1). Dat komt omdat Fidel Castro in 1959 de macht overnam en spoedig daarna van dit land een communistische staat maakte.
Sinds die machtsovername hebben de Cubanen die nog een auto hadden, deze heel zuinig behandeld en steeds weer opgeknapt. Deze auto's zijn een toeristische trekpleister geworden.
Van leider Fidel Castro is bekend dat hij de toeristen niet zo ziet zitten, maar ze oogluikend toelaat.

foto 1

1p **5** In Nederland zijn er voorstanders en tegenstanders van de toeristenstroom naar Cuba. De voorstanders zeggen dat het toerisme goed is voor Cuba want anders zou de armoede nog groter zijn.
→ Welk argument zal echter door de tegenstanders worden gegeven?

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagrammen 1, 2, 3 en 4
Sneeuwhoogten in vier skigebieden in Oostenrijk

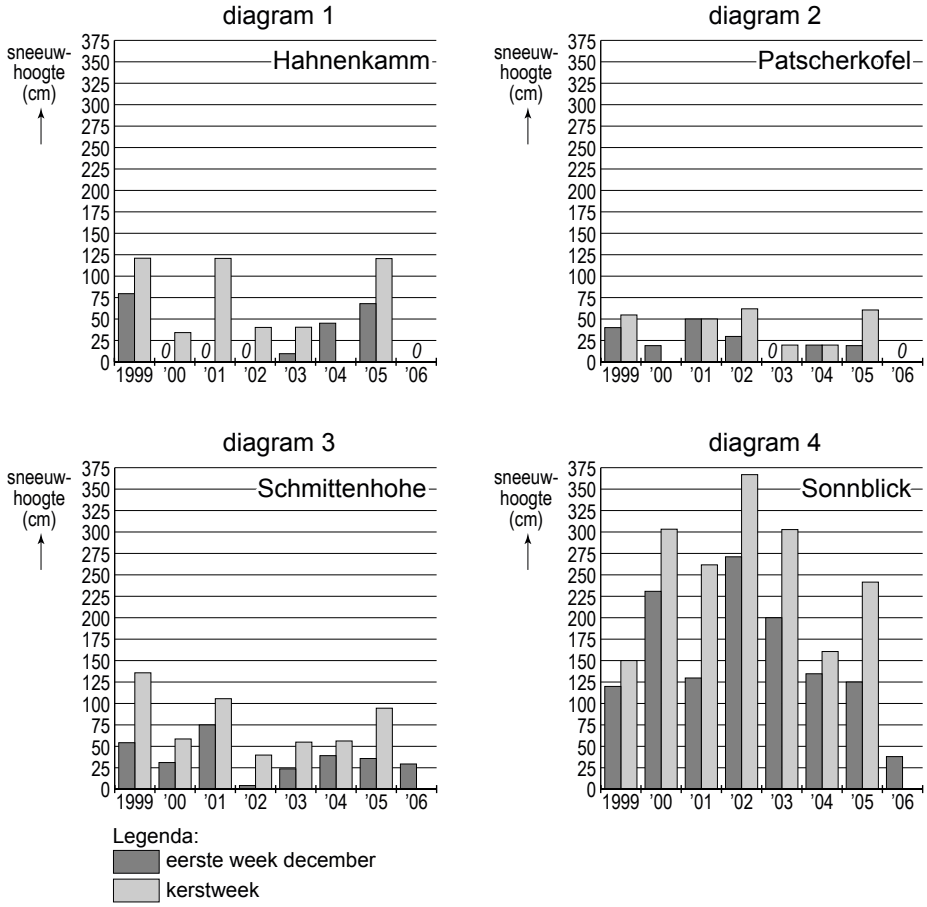

1p **6** De diagrammen 1, 2, 3 en 4 geven de sneeuwhoogten aan in vier skigebieden in Oostenrijk. Je kunt over de periode 1999 - 2006 de hoogte van het sneeuwdek in de eerste week van december en in de kerstweek aflezen.
Deze vier skigebieden liggen op verschillende hoogten.
Ze liggen van laag naar hoog op:
- 1763 meter
- 1953 meter
- 2254 meter
- 3111 meter

Welk skigebied ligt op 3111 meter?
A Hahnenkamm
B Patscherkofel
C Schmittenhohe
D Sonnblick

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 2
‘Zwarte zaterdag’ in Frankrijk

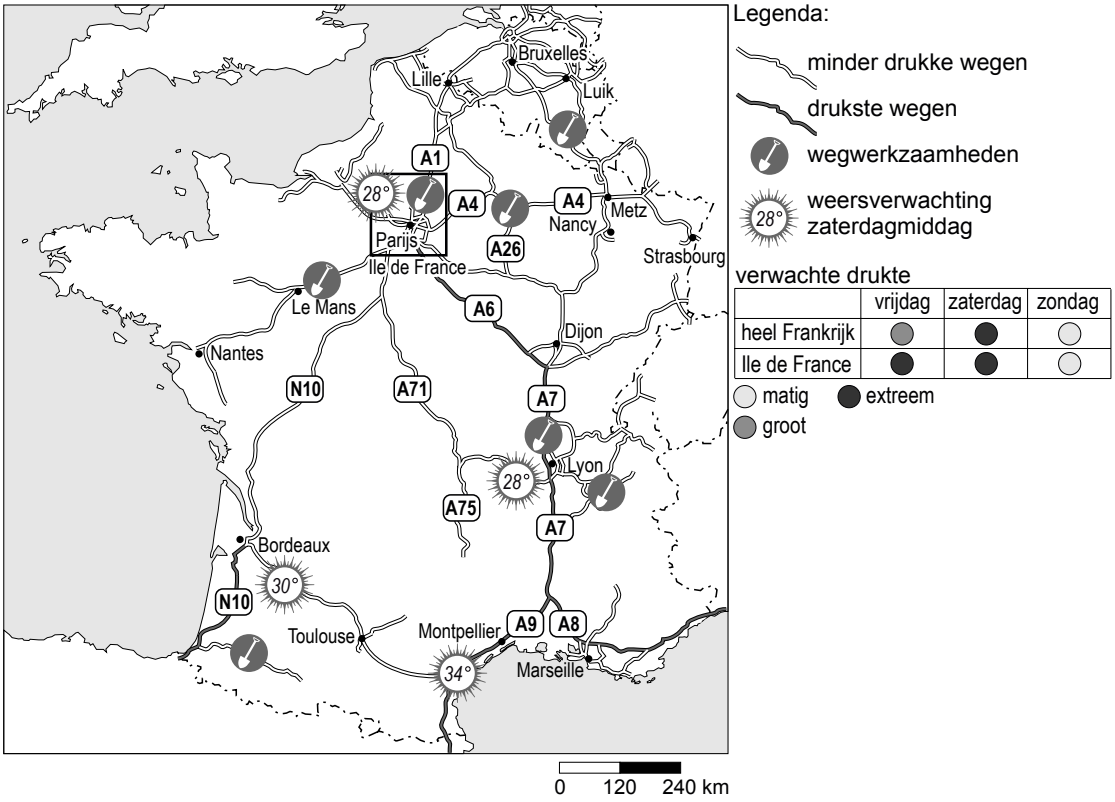

Topdrukte
Zaterdag 29 juli 2006 was het weer zover. Topdrukte op de Franse wegen, ‘zwarte zaterdag’. Dit weekend ging de regio Parijs met vakantie. Met nog vele andere vakantiegangers op de weg betekende dat topdrukte op de Franse snelwegen.

1p **7** Hieronder staan vier gebeurtenissen die zich ten tijde van ‘zwarte zaterdag’ op 29 juli 2006 voordeden. Voor een gedeelte zijn die terug te vinden op de kaart.

1 In de regio Parijs begonnen de schoolvakanties.
2 De temperaturen waren in heel Frankrijk boven de 30 graden.
3 De belangrijkste verkeersstromen waren te vinden op de oost-west-verbindingen.
4 Er vonden wegwerkzaamheden plaats op een groot aantal autosnelwegen.

Welke twee gebeurtenissen hebben bijgedragen aan het ontstaan van ‘zwarte zaterdag’?

A 1 en 2
B 1 en 3
C 1 en 4
D 2 en 3
E 2 en 4
F 3 en 4

1p **8** Een deel van de verkeersdrukte doet zich voor in het zuiden van Frankrijk.

→ Verklaar de grote verkeersdrukte op de N10 (ten zuiden van Bordeaux) en op de A9 (ten zuiden van Montpellier) zoals je uit de kaart kunt afleiden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 3
Antarctica

tekst 2

Dagprogramma

1. aankomst in Ushuaia, transfer op eigen gelegenheid naar hotel Los Nires of een vergelijkbaar hotel inclusief ontbijt
2. 's morgens excursie Tierra del Fuego Nationaal Park, 's middags aan boord en vertrek naar Beagle Channel
3. op zee
4-5. Falkland-eilanden
6-7. op zee
8-12. Zuid-Georgië
12-13. op zee
14. Olifant-eiland
15-17. Antarctisch schiereiland
18-19. op zee
20. aankomst Ushuaia

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tabel 2

Falkland-eilanden, Zuid-Georgië en het Antarctische schiereiland
Alle reizen hebben vertrek en aankomst in Ushuala
data en prijzen p.p. in euro's
(Het verblijf op de schepen is exclusief diner.)

			huttype				
schip	**dagen**	**data**	**C1**	**C2**	**C3**	**C4**	**C5**
1 Shokalskiy***	20	04-11-07 tot 23-11-07	6.667	7.857	9.365	10.7490	11.587
2 Multanovskiy*	20	18-11-07 tot 07-12-07	6.667	7.857	9.365	10.7490	11.587
3 Shokalskiy***	20	02-12-07 tot 21-12-07	6.667	7.857	9.365	10.7490	11.587
4 Sarpik Ittuk	20	07-12-07 tot 26-12-07	5.714				
5 Sarpik Ittuk	20	14-01-08 tot 02-02-08	7.778				
6 Orlova	20	15-01-08 tot 03-02-08	7.460			11.032	
7 Shokalskiy*	20	19-01-08 tot 07-02-08	9.048	10.635	12.063	13.413	12.222
8 Multanovskiy***	20	03-02-08 tot 22-02-08	9.048	10.635	12.063	13.413	14.603
9 Sarpik Ittuk	20	11-02-08 tot 01-03-08	7.778				14.603
10 Multanovskiy***	20	21-02-08 tot 11-03-08	9.048	10.635	12.063	13.413	14.603

* = met kampeer- en zeekayak-optie; zeekayak-optie USD 695,00
*** = alleen met kampeer-optie; geen extra kosten

hutcategorieën
C1 = 3-persoonshut
C2 = 2-persoonshut / gedeelde faciliteiten;
C3 = 2-persoonshut / privé faciliteiten
C4 = 2-persoonshut, superior
C5 = 2-persoonshut, suite

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Het reisbureau Askja organiseert jaarlijks reizen naar bijzondere bestemmingen. Antarctica is er daar één van. Op het vaste land van Antarctica mogen alleen maar onderzoekers verblijven.

1p **9** Als je naar de data kijkt van de reizen naar Antarctica, zie je dat deze vooral in de maanden november, december, januari en februari plaatsvinden.
→ Geef de reden waarom alleen gedurende deze periode Antarctica bezocht wordt.

1p **10** De meeste toeristen bezoeken Antarctica in de periode januari en februari.
→ Hoe kun je dit uit de tabel afleiden?

1p **11** De toeristen verblijven op een cruiseschip tijdens hun bezoek aan Antarctica. Naast de luxe van een cruiseschip is er nog een andere reden.
→ Welke reden is dat?

1p **12** Hieronder staan drie kenmerken die betrekking hebben op de keuze van Antarctica als vakantiebestemming.
1 Antarctica heeft een ongerepte natuur.
2 Antarctica wordt vooral bezocht door het elitetoerisme.
3 Antarctica bevindt zich in het herstel stadium.
Welk kenmerk is of welke kenmerken zijn juist?
A alleen 1
B alleen 2
C alleen 3
D alleen 1 en 2
E alleen 1 en 3
F alleen 2 en 3

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 4
Pitztal in Oostenrijk

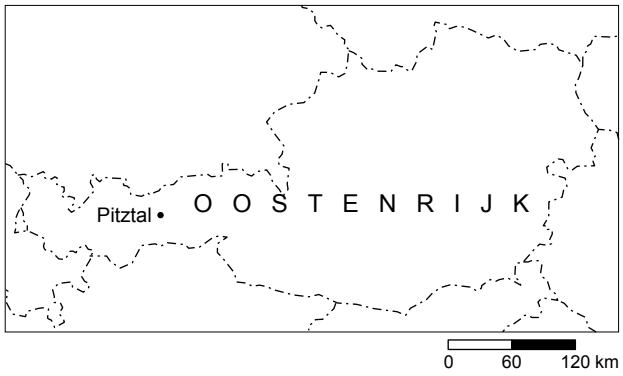

1p **13** Het Alpengebied is een goede plaats voor een wintersportvakantie. Een populaire locatie is het Pitztal in Oostenrijk. De hoogste skipiste ligt op 3440 meter. Tijdens een skivakantie met school staan twee leerlingen op deze piste en krijgen een discussie.
Karima denkt dat de bossen op deze plek zijn gekapt om er vervolgens skipistes van te maken. Paul is het niet eens met Karima. Paul zegt dat hier nooit bossen zijn geweest.
→ Geef de oorzaak waarom Paul gelijk heeft.

foto's 2, 3, 4 en 5
Het Pitztal in Oostenrijk

foto 2

foto 3

foto 4

foto 5

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

1p **14** De foto's 2 tot en met 5 zijn allemaal genomen in het Pitztal in Oostenrijk.
Hieronder staan vier kenmerken van het toerisme in het Pitztal.

1 Er is sprake van een dubbelseizoen.
2 Er is sprake van een actieve vakantie.
3 Er is sprake van een culturele vakantie.
4 Er is sprake van een stedentrip.

Welk kenmerk is of welke kenmerken zijn van toepassing op deze foto's?

A alleen kenmerk 1
B alleen kenmerk 2
C de kenmerken 1 en 2
D de kenmerken 1 en 3
E de kenmerken 2 en 4
F de kenmerken 3 en 4

tabel 3
Vooruitzichten internationaal toerisme van 1995 tot 2020 (in miljoenen), in aantallen binnenkomende toeristen per regio

	1995	2020	gemiddelde groei per jaar in %
Totaal	565,4	1.561,1	4,1
Afrika	20,2	77,3	5,5
Noord- en Zuid-Amerika	108,9	282,3	3,9
Oost-Azië en Oceanië	81,4	397,2	6,5
Europa	338,4	717,0	3,0
Zuid-Azië	4,2	18,8	6,2

Toerisme is wereldwijd 'big business'. Er gaan miljarden euro's in om en miljoenen mensen vinden er hun werk in. Tabel 3 laat zien dat er nog een enorme groei zit in de toeristensector. De gegevens in de tabel zijn voorspellingen van die groei.

1p **15** Volgens de tabel is de gemiddelde groei per jaar van het aantal toeristen in Europa het laagst in vergelijking met de andere gebieden.
→ Geef daarvoor een reden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagrammen 5 en 6
Lange vakanties en vakantie-uitgaven van Nederlanders

diagram 5
lange vakanties

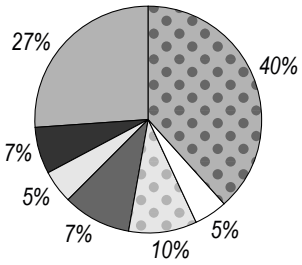

diagram 6
vakantie-uitgaven

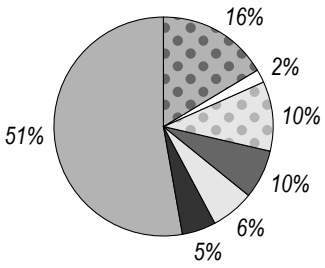

Legenda:
- Nederland
- Belgie
- Frankrijk
- Spanje
- Oostenrijk
- Duitsland
- verre/verdere bestemmingen

1p **16** Uit onderzoek blijkt dat 27% van de lange vakanties als reisdoel heeft de verre / verdere bestemmingen (zie diagram 5).
Volgens diagram 6 wordt echter ruim 51% van de vakantie-uitgaven aan deze verre / verdere bestemmingen besteed.
→ Geef hiervoor een reden.

1p **17** Uit datzelfde onderzoek blijkt dat bij de lange vakanties in Nederland die verhouding juist andersom is.
→ Geef hiervoor een reden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagram 7
Lange vakanties in het buitenland per vervoermiddel, 2006

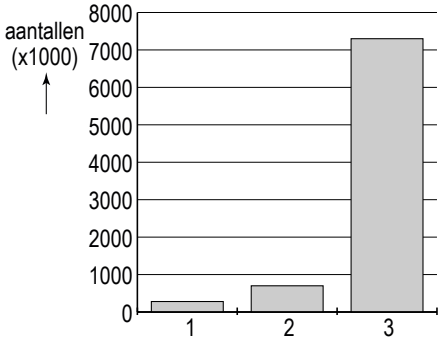

In diagram 7 staan de aantallen lange vakanties in het buitenland per vervoermiddel in 2006. Dat zijn – in willekeurige volgorde – de trein, de auto en de touringcar.
Deze zijn in het diagram weergegeven met de cijfers 1, 2 en 3.

1p **18** Welke van deze drie staven (zie diagram 7) geeft het aantal lange vakanties met de auto weer?

A nummer 1
B nummer 2
C nummer 3

1p **19** De keuze van het vervoermiddel bij een lange vakantie hangt samen met de kosten van de reis, het gemak en de afstand.
Hieronder staan drie bestemmingen.

1 België
2 Verenigd Koninkrijk
3 Thailand

Bij iedere bestemming hoort een andere verhouding van de keuze tussen vervoer per auto en vervoer per vliegtuig.
Hieronder staan drie van deze verhoudingen.

P auto 97% en vliegtuig 0%
Q auto 33% en vliegtuig 37%
R auto 0% en vliegtuig 99%

Welke verhouding past bij het Verenigd Koninkrijk?

A P
B Q
C R

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 3
Een ander beeld van een vakantiegebied

Rond 26 december 2004 was er een zeebeving voor de kust van Indonesië. Deze zeebeving had een tsunami tot gevolg. Een tsunami is een enorm krachtige golf die wel tien meter of hoger kan zijn.
De tsunami liet verwoeste kustgebieden achter in Indonesië, Thailand, Sri Lanka en India. In Thailand had vooral het toeristeneiland Phuket het zwaar te verduren.

kaart 5
Thailand

1p **20** Waarom waren er juist rond 26 december veel westerse vakantiegangers in de kustgebieden van Thailand?

1p **21** In Phuket waren zo'n 500 hotels en restaurants beschadigd door de tsunami. In juni 2005 was de herbouw in volle gang. Echter de toeristen bleven weg en de hotels stonden grotendeels leeg.
Hotelmanagers maakten veel reclame op het internet.
→ Welke andere maatregel namen hotelmanagers om toeristen naar Phuket te lokken.

1p **22** Onmiddellijk na de ramp werden overal inzamelingsacties gehouden. Zo werd in Nederland alleen al 211 miljoen euro ingezameld. Het meeste geld werd besteed aan bijvoorbeeld nieuwe huisvesting, een nieuwe vissersboot, de herbouw van een school of medische post.
De grote hotels die (voor een deel) vernield werden, moesten zelf maar zien hoe ze de zaken op orde kregen.
→ Verklaar waarom er geen geld uit de inzamelingsacties werd vrijgemaakt voor de herbouw van de grote hotels.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 4

14-daagse reis door Japan	
1e en 2e dag	Hoofdstad Tokyo
3e dag	Boeddhistische tempels in Kamakura
4e dag	Tempelstad Nikko
5e dag	Bezoek aan Tokyo en de Vulkaan Fuji Yama
6e dag	Bezoek aan Nagoya, de vierde stad van Japan
7e dag	Bezoek aan een parelfarm en een reis langs Toba-Ise-Kyoto
8e dag	De eerste keizerlijke stad Nara
9e - 10e dag	Bezoek aan de stad Kyoto
11e dag	Bezoek aan de stad Takayama
12e dag	Bezoek aan de stad Kanazawa
13e dag	Terugreis naar Kyoto
14e dag	Vertrek van Kyoto

tekst 5
Japan

Japan is het land van de rijzende zon. Het merendeel van de bevolking woont in de kustgebieden van het land. Er wonen ongeveer 128 miljoen mensen op dit eilandenrijk.
Tokyo is de hoofdstad. In de hoofdstad kunt u het sprookjesachtige Imperial Palace bezoeken en een wandeling maken door de indrukwekkende tuinen rondom dit paleis.
In het noorden van het land is een fantastische natuur te ontdekken en zijn er zeer bijzondere uitzichten. Naast de natuur is er ook de mogelijkheid om parelboerderijen te bezoeken en een kijkje te nemen in de zijde-industrie .

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 6
Een deel van Japan

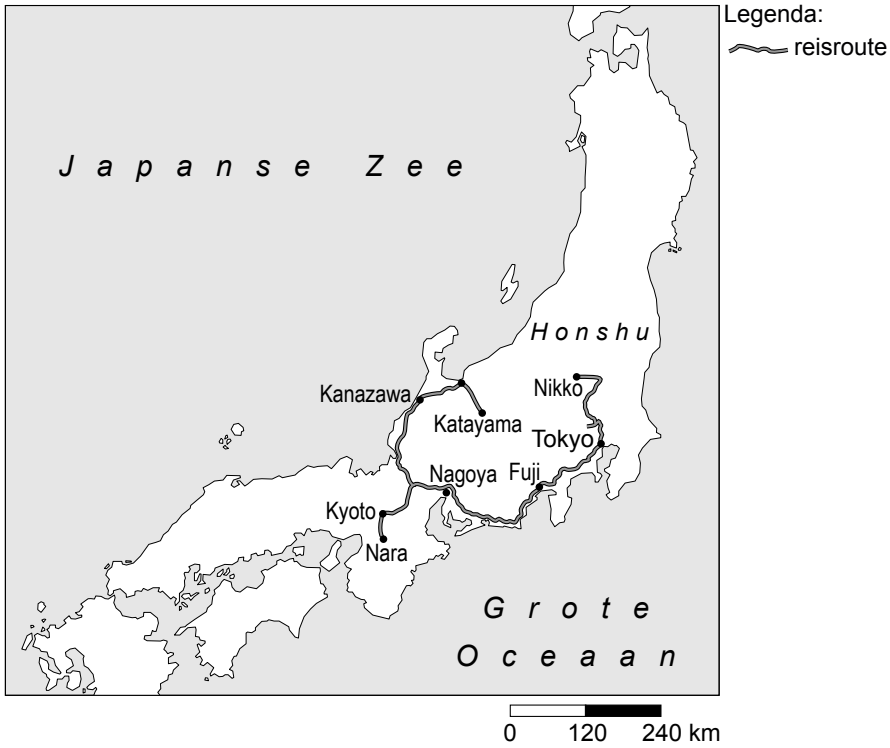

2p **23** Reisorganisaties doen altijd hun uiterste best om klanten te trekken. Dit proberen ze onder andere door de reizen mooier voor te stellen dan dat ze in werkelijkheid zijn.
De reisomschrijving in tekst 5 bevat zowel objectieve als subjectieve informatie over het land.

→ Noem eerst twee stukjes objectieve informatie en daarna twee stukjes subjectieve informatie uit tekst 5 over deze reis.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

foto 6
Fuji Yama

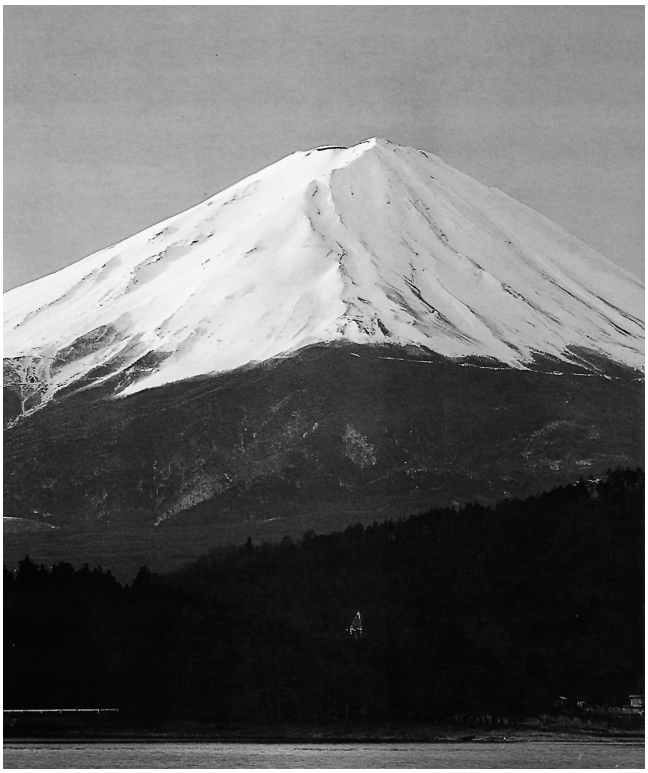

1p **24** De Fuji Yama (zie foto 6) is een van de attractiepunten in de reis.
→ Noem hiervoor de reden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagram 8
Klimaatdiagram van Tokyo

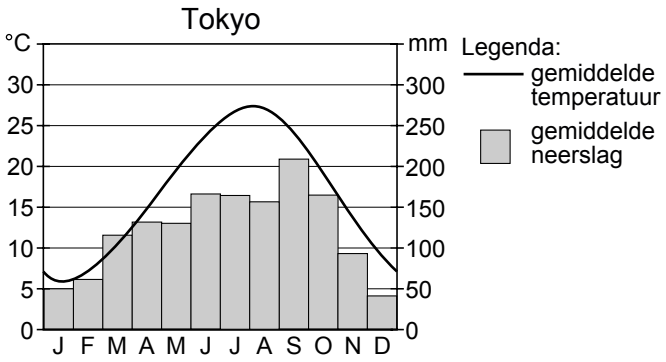

1p **25** In de reisgids staat een klimaatdiagram (zie diagram 8) van Tokyo afgebeeld. Kees vindt dat dit diagram een goed beeld geeft van het klimaat van deze veertiendaagse rondreis (zie tekst 4). Mike vindt dat echter niet.
→ Geef een reden waarom Mike dat zou kunnen vinden.

1p **26** Een aantal jaren geleden is er een film gemaakt die zich in Azië afspeelt. In de film 'Lost in Translation' (Verdwaald in Vertaling) ontmoeten twee Amerikanen elkaar. Ze krijgen nauwelijks contact met de buitenwereld en kunnen zich moeilijk oriënteren. Daarom zoeken ze voortdurend elkaars gezelschap op in de bar van het hotel.
Toeristen die naar bijvoorbeeld Japan afreizen, lopen snel tegen hetzelfde probleem aan.
→ Welk probleem wordt hier bedoeld?

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

figuren 1 en 2
Oorzaken van en maatregelen tegen hoogwater in het Alpengebied

figuur 1
Oorzaken van hoog water in het Alpengebied

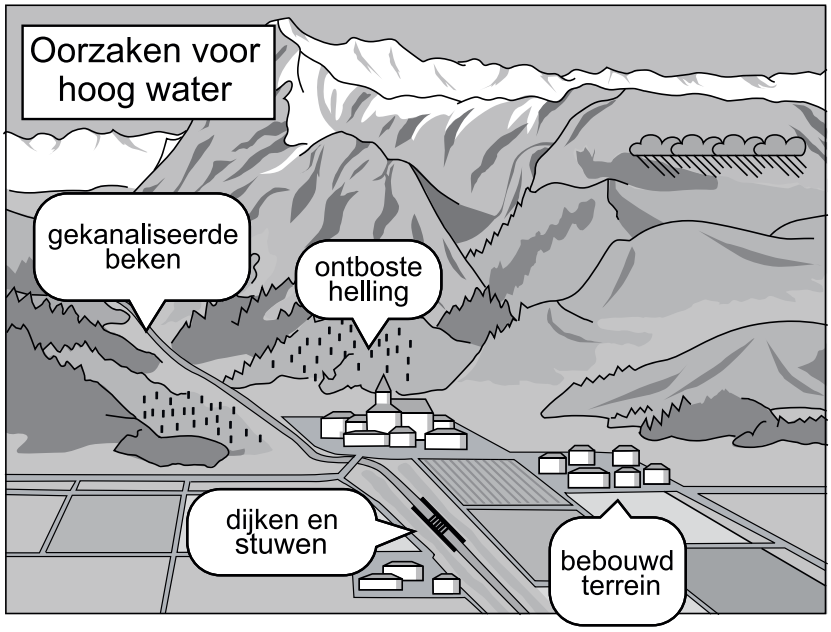

figuur 2
Maatregelen tegen hoogwater in het Alpengebied

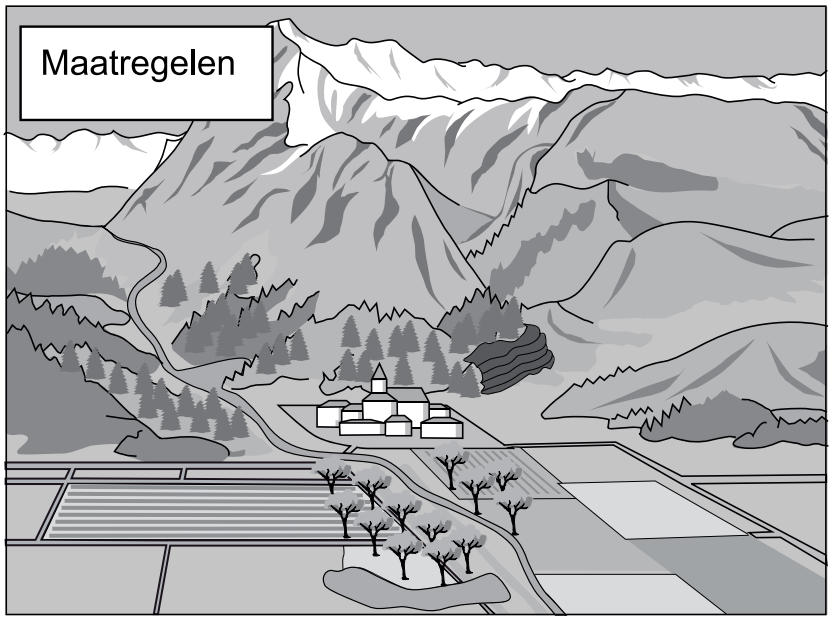

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

1p **27** De laatste jaren is het Alpengebied regelmatig in het nieuws geweest in verband met overstromingen. Er wordt dan ook druk gezocht naar oplossingen om deze overstromingen tegen te gaan.
In figuur 1 wordt een situatie geschetst die kenmerkend is voor een aantal plaatsen in het Alpengebied. Uit deze schets is een aantal oorzaken van overstromingen in het Alpengebied af te leiden.

→ Wat zijn de voornaamste oorzaken voor het hoge water in het Alpengebied die je uit figuur 1 kunt afleiden?
Noteer de cijfers van de juiste oorzaken op het antwoordblad.

1 een te geringe condensatie
2 een te geringe verdamping
3 de grote afvoersnelheid van het water
4 de geringe mogelijkheden voor het water om in de bodem te infiltreren

1p **28** Als je figuur 2 vergelijkt met figuur 1 dan zijn in figuur 2 maatregelen genomen die het overstromingsgevaar in het Alpengebied zouden kunnen verminderen. Eén van de maatregelen is herbebossing.

→ Noem met behulp van de figuren 1 en 2 nog een maatregel die is genomen om het overstromingsgevaar in het Alpengebied te verminderen.

1p **29** Welke invloed hebben de maatregelen tegen overstromingsgevaar in het Alpengebied op de kringloop van het water?

A De doorstroomsnelheid van het water in de lange kringloop wordt langzamer.
B De doorstroomsnelheid van het water in de korte kringloop wordt langzamer.
C De doorstroomsnelheid van het water in de lange kringloop wordt sneller.
D De doorstroomsnelheid van het water in de korte kringloop wordt sneller.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagram 9
Verdeling totale hoeveelheid water op aarde

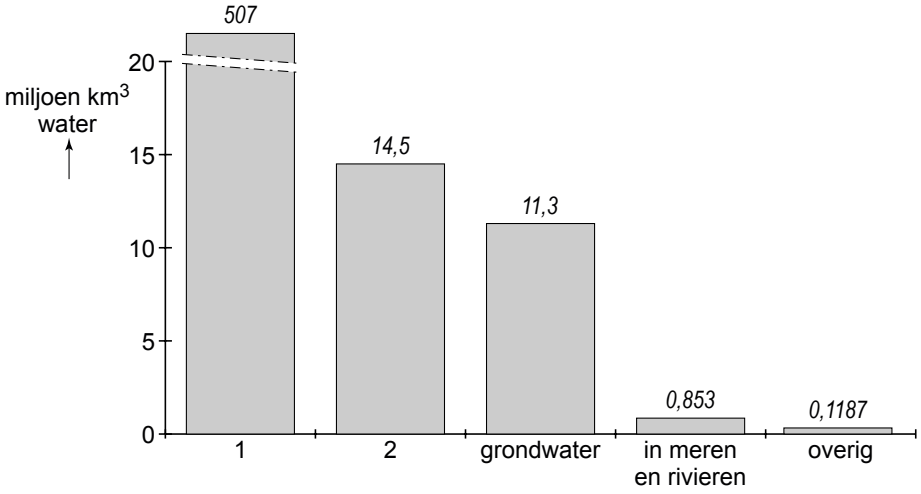

2p **30** De totale hoeveelheid water op aarde heeft een volume van ruim 530 miljoen kubieke kilometer. In diagram 9 is de verdeling hiervan te zien.
Bij de cijfers 1 en 2 is echter het onderdeel van de kringloop waar het 'water' te vinden is weggelaten.
→ Neem de cijfers 1 en 2 over op het antwoordblad en schrijf erachter waar dat 'water' te vinden is.

diagram 10
Herkomst van het oppervlaktewater in Nederland

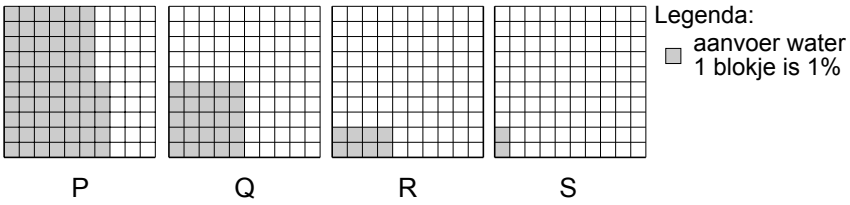

1p **31** In diagram 10 zijn de verschillende bronnen van de herkomst van het oppervlaktewater in Nederland weergegeven. Met de letter Q wordt de hoeveelheid neerslag aangegeven. Met de letters P, R en S wordt de aanvoer van het water van de rivieren weergegeven.
Welke letter geeft de aanvoer van de Rijn weer?
A P
B R
C S

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 7
Het grondwaterpeil

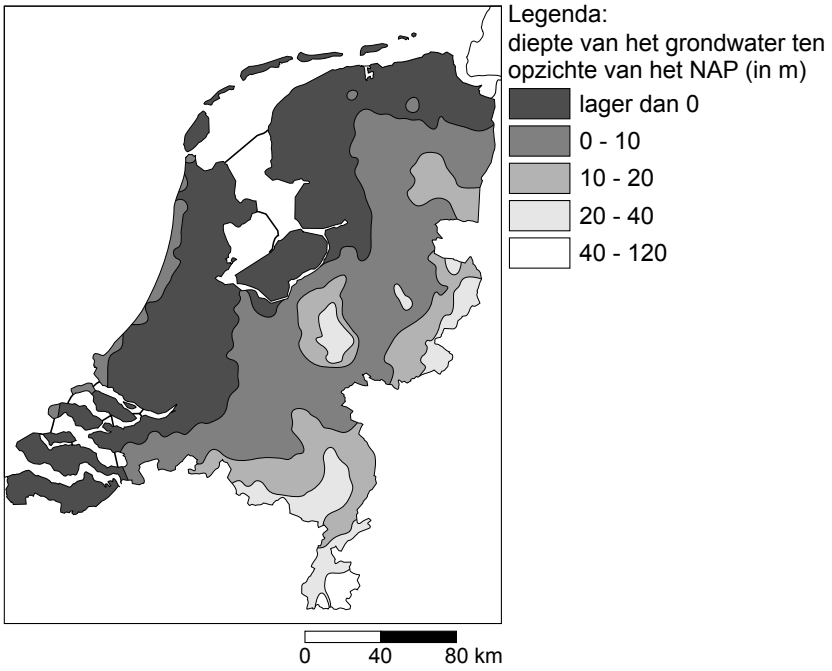

1p **32** Volgens kaart 7 is het grondwaterpeil ten opzicht van het NAP (in meters) in West-Nederland het hoogst.
Toch wordt er in het grootste deel van West-Nederland (Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland) nauwelijks grondwater gewonnen.
→ Geef daarvoor de oorzaak.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 6
Rode Zee – Dode Zee-project

De Dode Zee droogt op. Het grondwater in de omgeving daalt.
Het opdrogende zoutmeer is niet gemakkelijk te redden. Sinds 1975 is het waterpeil 25 meter gedaald. Maar er is hoop, tenminste als het aan Israël, Jordanië en de Palestijnse Autoriteit ligt. Ze gaan namelijk onderzoeken of er een kanaal aangelegd kan worden van de Rode Zee naar de Dode Zee.

kaart 8
Deel van het Midden-Oosten

1p **33** Wat is de oorzaak van het opdrogen van de Dode Zee?

1p **34** Hoe lang zal het kanaal zijn als het project doorgaat (dit gemeten van pompstation 1 naar ontziltingsfabriek 2, zie kaart 8)?
A ongeveer 50 km
B ongeveer 115 km
C ongeveer 180 km
D ongeveer 245 km

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

figuur 3
Regenwater gaat zijn eigen weg

tekening 1

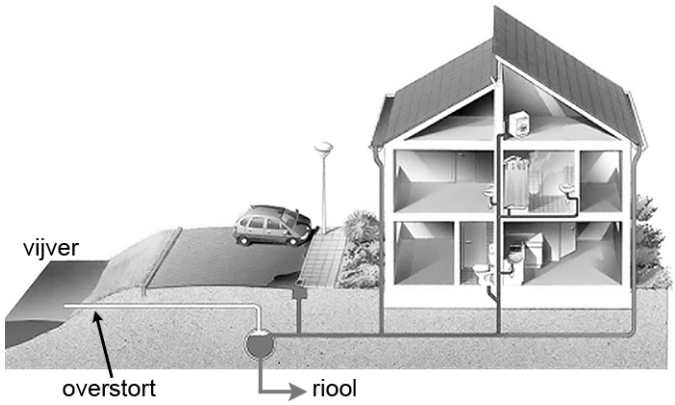

tekening 2

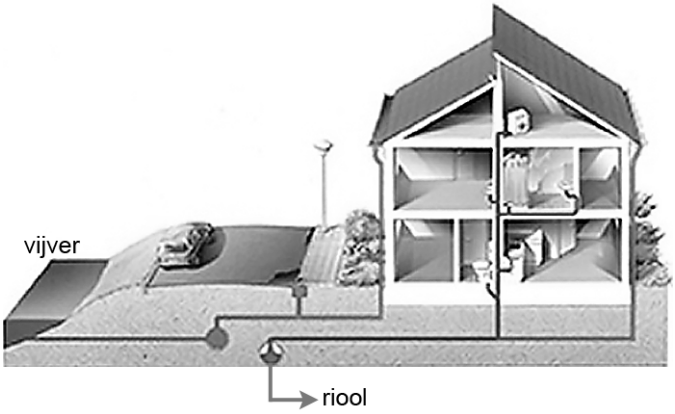

2p **35** Onder het kopje: Regenwater gaat zijn eigen weg, stonden tekening 1 en tekening 2 op de website van de gemeente Alkmaar.
Als je de beide tekeningen met elkaar vergelijkt dan zijn er verschillen in waterafvoer te zien. Als in een wijk het rioolstelsel aan vervanging toe is, dan kiest de gemeente Alkmaar steeds vaker voor dit milieuvriendelijke systeem van waterafvoer zoals te zien is op tekening 2.
Behalve dat dit systeem milieuvriendelijk is, zijn er nog andere voordelen van dit systeem.
→ Noem twee andere voordelen van dit systeem.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 9
Geplande werkzaamheden voor overloopgebieden

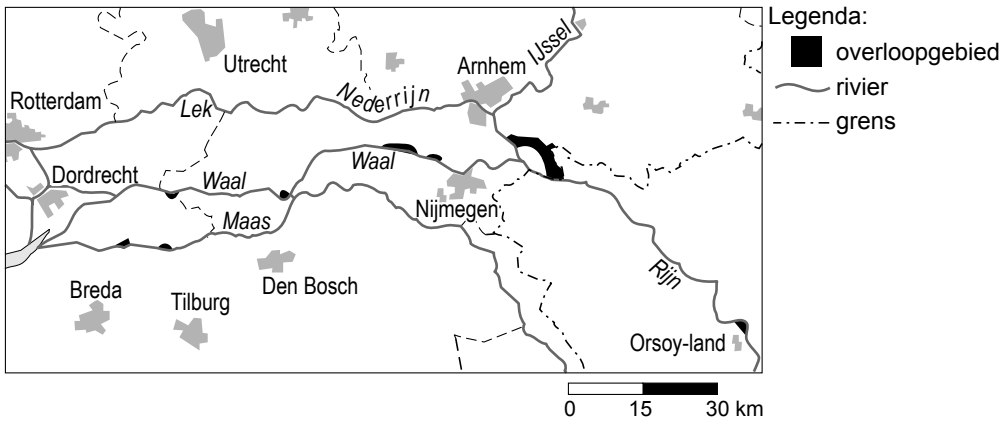

tekst 7
Gezamenlijke bestrijding van hoogwater biedt kansen, maar kan Den Haag ook geld kosten.

Nederland betaalde mee aan een Rijnproject in Duitsland. Bij Orsoy-land (zie kaart 9) werd een overloopgebied aangelegd. Ambtenaren en bestuurders in Gelderland waren enthousiast. De miljoeneninvestering op Duits grondgebied heeft immers ook voordelen voor Nederland.
Regeringsambtenaren in Den Haag zijn echter bang dat landen als Frankrijk en België nu eerst geld van Nederland willen zien voordat ook zij soortgelijke projecten gaan uitvoeren in de Maas.
Volgens deze ambtenaren kan zo de situatie ontstaan dat … **X** … gebieden als Nederland door … **Y** … gebieden, zoals Frankrijk en België, onder druk worden gezet.
Immers, Nederland profiteert ook mee van de Franse en Belgische investeringen om hoogwater in deze … **Z** … te bestrijden.

1p **36** In de tekst is een aantal begrippen vervangen door de letters **X**, **Y** en **Z**.
Wat is de juiste combinatie van begrippen die daarbij moet worden ingevuld?

	X	**Y**	**Z**
A	benedenstroomse	bovenstroomse	gletsjerrivier
B	benedenstroomse	bovenstroomse	regenrivier
C	benedenstroomse	bovenstroomse	gemengde rivier
D	bovenstroomse	benedenstroomse	gletsjerrivier
E	bovenstroomse	benedenstroomse	regenrivier
F	bovenstroomse	benedenstroomse	gemengde rivier

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

1p **37** Overloopgebieden zoals bij Orsoy-land (zie kaart 9) zullen in het kader van de hoogwaterbestrijding ook in Nederland worden aangelegd.
Daarnaast is er al een aantal dijken verhoogd en verbreed om de rivier meer ruimte te geven.
→ Noem een andere maatregel om de rivieren meer ruimte te geven.

1p **38** In tekst 7 wordt gewezen op voordelen die overloopgebieden hebben in het kader van de hoogwaterbestrijding.
De aanleg van overloopgebieden stuit echter ook op bezwaren.
→ Noem een bezwaar tegen de aanleg van overloopgebieden.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

foto 7
Door de stuwdammen in de Tigris zal de plaats Hasankeyf verdwijnen

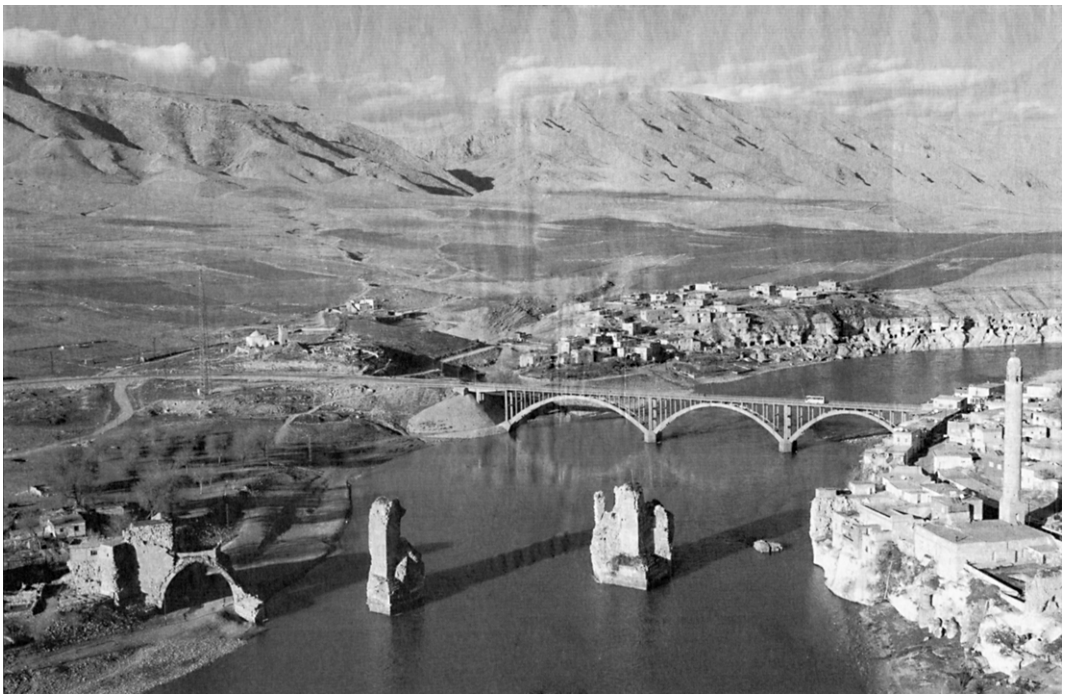

kaart 10
Turkije

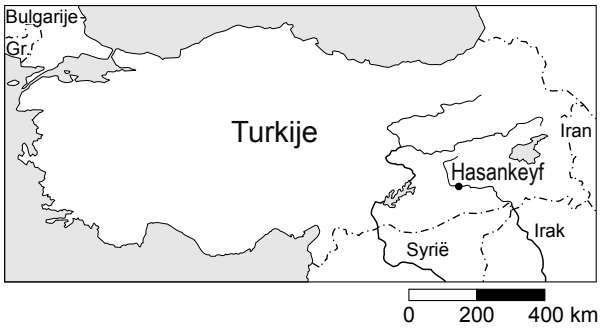

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 8

Stuwdammenproject Zuid-Oost-Anatolië, een zegen of een vloek?

Het stuwdammenproject Zuid-Oost-Anatolië omvat de bouw van 22 stuwdammen en 19 waterkrachtcentrales in de Eufraat en de Tigris. Een groot aantal dammen en centrales is al voltooid. Het project is vooral gericht op de uitbreiding van… **X** … Turkije zag toen al strategische voordelen in het beheersen van de waterstroom naar de buurlanden Syrië en Irak.

1p **39** In tekst 8 staat dat het Zuid-Oost-Anatolië stuwdammenproject vooral gericht is op de uitbreiding van … **X** …
Wat moet worden ingevuld bij … **X** …?

A irrigatiemogelijkheden en energiewinning
B landschapsbeheer en economische ontwikkeling
C prestigevergroting en landschapsbeheer
D sociale ontwikkeling en milieubescherming

1p **40** In tekst 8 wordt ook gesproken over strategische voordelen van het beheersen van de waterstromen naar de buurlanden Syrië en Irak (zie kaart 10).
Op welke manier kan Turkije de waterstromen naar deze buurlanden beïnvloeden?

A alleen op kwalitatieve manier
B alleen op kwantitatieve manier
C zowel op kwalitatieve als kwantitatieve manier

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 9
Afvalwater reinigen met riet

In Nepal experimenteert men met zogenaamde rietfilters om afvalwater te zuiveren.
In plaats van onbekommerd lozen op de bergbeken zouden Nepalese dorpen hun afvalwater door een rietveld moeten leiden.
Rietvelden blijken uitstekende waterzuiveraars te zijn. Onder meer doordat via de holle stengels lucht in de bodem komt, zodat daar bacteriën kunnen leven die het afval afbreken.

2p **41** Schoon water en goed sanitair spelen een sleutelrol in de armoedebestrijding in ontwikkelingslanden.
Allerlei kleinschalige vormen van waterzuivering worden uitgeprobeerd, zoals in het voorbeeld van Nepal in tekst 9.
Hier experimenteert men onder andere met waterzuivering door middel van rietvelden.
→ Noem, behalve het verschil in kosten, twee voordelen van de waterzuivering door middel van rietvelden in vergelijking met de zuivering van water zoals dat in Nederland gebeurt in rioolwaterzuiveringsbedrijven.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

foto 8
DSM'ers helpen wereld aan schoon water

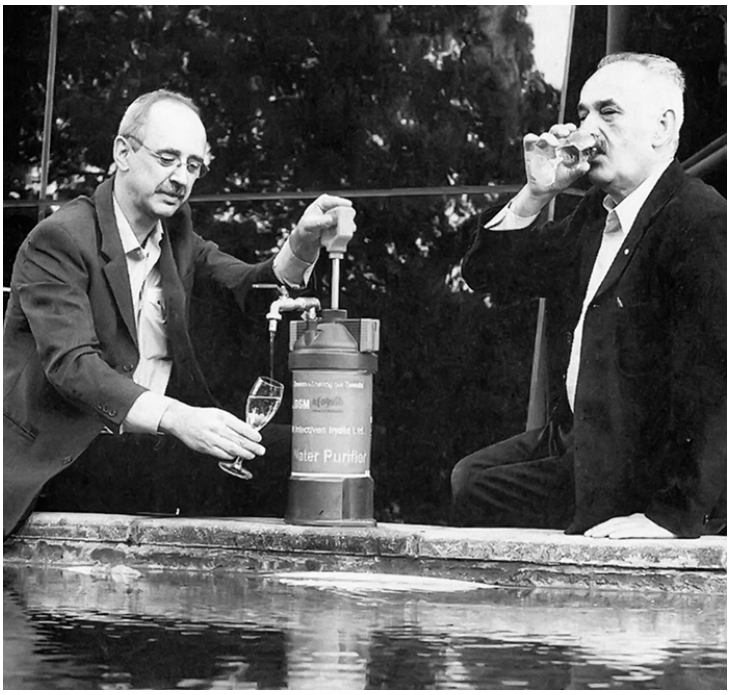

tekst 10
Schoon drinkwater in ontwikkelingslanden

Een team van medewerkers van chemiebedrijf DSM heeft een uiterst goedkope manier gevonden om mensen in ontwikkelingslanden aan schoon drinkwater te helpen.
De kostprijs van dit apparaat is minder dan tien euro. Het apparaat bestaat uit een kunststof waterreservoir waarin enkele tientallen liters water kunnen. In het reservoir vindt filtratie plaats, waarbij het vervuilde water door een speciaal filter wordt geperst. Dit speciale filter is in staat om het water door te laten en bacteriën en parasieten tegen te houden. Met behulp van een handpomp wordt het water onder druk gezet en kan op een snelle manier schoon water gemaakt worden.

2p **42** Een voorbeeld van een goedkope manier om mensen in ontwikkelingslanden aan schoon drinkwater te helpen, is het zuiveringsapparaat van DSM.
Ook van dit apparaat verwacht men dat het uiteindelijk, net als allerlei andere lokale, kleinschalige methodes, een bijdrage kan leveren aan armoedebestrijding in ontwikkelingslanden.
→ Leg uit op welke manier zo'n zuiveringsapparaat als dat van DSM een bijdrage kan leveren aan de armoedebestrijding.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

diagrammen 11, 12 en 13

De grootste energievoorraden liggen in de voormalige Sovjet-Unie en het Midden-Oosten

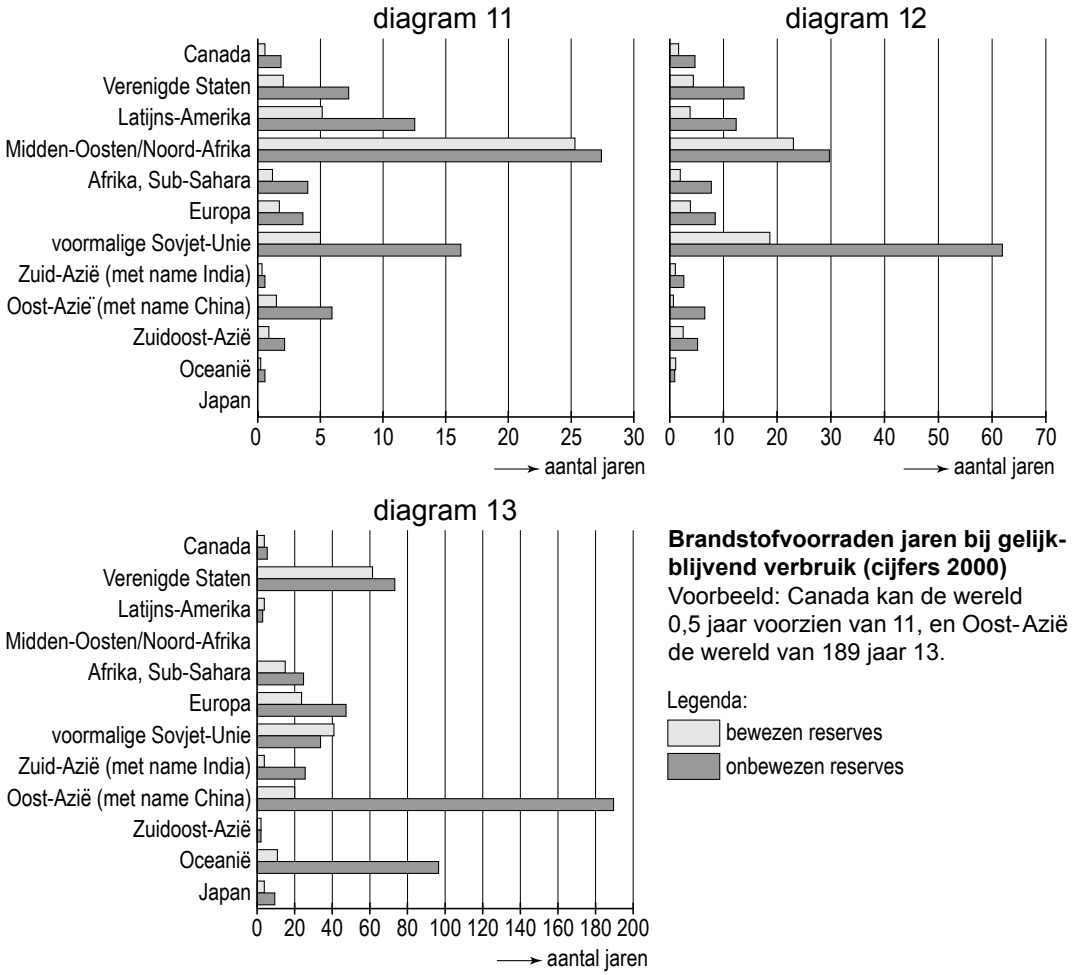

Brandstofvoorraden jaren bij gelijkblijvend verbruik (cijfers 2000)
Voorbeeld: Canada kan de wereld 0,5 jaar voorzien van 11, en Oost-Azië de wereld van 189 jaar 13.

1p **43** In de diagrammen zijn de soorten brandstofvoorraden (bewezen en onbewezen) niet ingevuld.
Welke brandstof moet worden ingevuld bij diagram 11?

A aardgas
B aardolie
C bruinkool
D steenkool

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

1p **44** Hieronder staan drie uitspraken naar aanleiding van de diagrammen 11, 12 en 13.

1 De geïndustrialiseerde landen hebben allemaal grote brandstofvoorraden.
2 De brandstofvoorraden van diagram 11 zullen sneller uitgeput zijn dan de brandstofvoorraden van diagram 13.
3 Voor Japan is het van groter belang dan voor Latijns-Amerika om de aandacht te richten op de ontwikkeling van kernenergie.

Twee van deze uitspraken zijn juist.
Welke twee uitspraken zijn dat?

A 1 en 2
B 1 en 3
C 2 en 3

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 11

Versterkt broeikaseffect kan op veel plaatsen tot klimaatverandering leiden

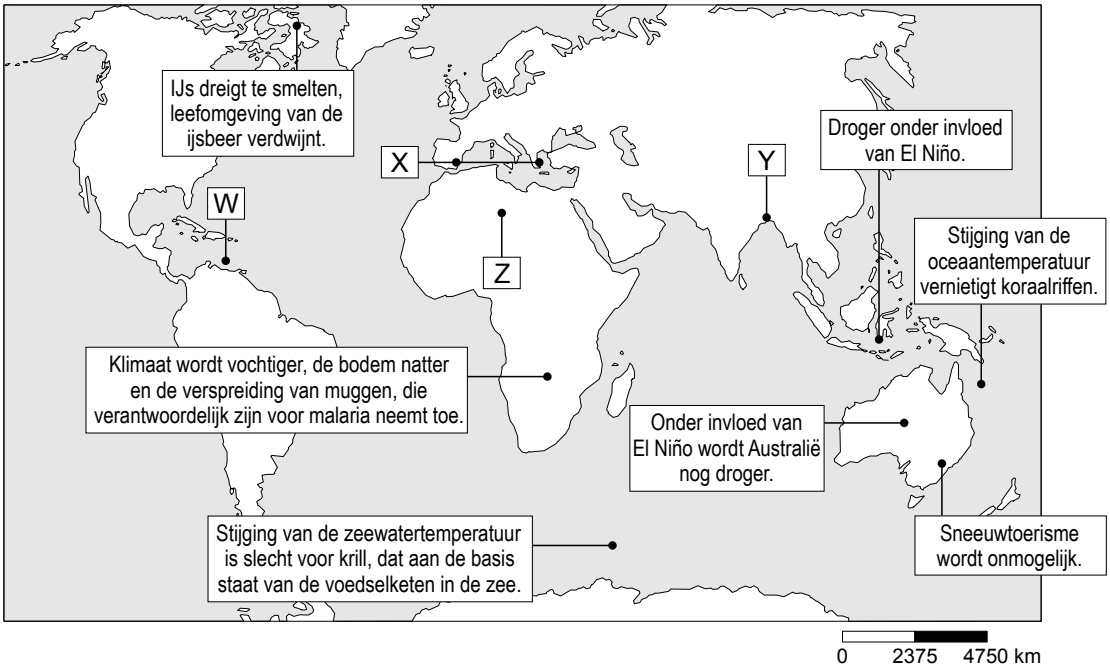

2p **45** Kaart 11 laat een aantal gevolgen zien van het versterkte broeikaseffect.
Voor de gebieden W, X, Y en Z zijn deze gevolgen niet ingevuld.
In willekeurige volgorde zijn deze gevolgen:

1 De moesson wordt heftiger en dat leidt vaker tot overstromingen.
2 Er is een forse toename van steeds krachtiger tropische stormen.
3 De hitte bedreigt het zomertoerisme.
4 Droogte neemt toe, vruchtbare grond verandert in woestijn.

→ Wat is de juiste combinatie van gebieden en gevolgen?
Neem de letters van de gebieden W, X, Y en Z over op het antwoordblad en zet er het cijfer van het juiste gevolg achter.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

kaart 12

Hoofdpijpleidingen gasvoorziening

diagram 14

Gasimport uit Rusland als percentage van totaal gasverbruik in 2004

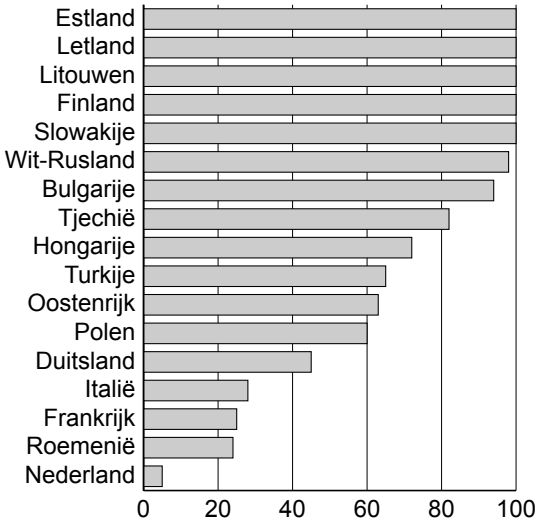

2p **46** Eind 2005 kreeg men in Europa te maken met het gebruik van energie als machtsmiddel. Door een conflict tussen Rusland en de Oekraïne werd de kwetsbaarheid van Europa duidelijk toen Rusland de gaskraan voor de Oekraïne dichtdraaide.
Kaart 12 en diagram 14 laten elk een oorzaak zien voor deze kwetsbaarheid.
→ Noem deze twee oorzaken.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

figuur 4
Bio-ethanol als brandstof

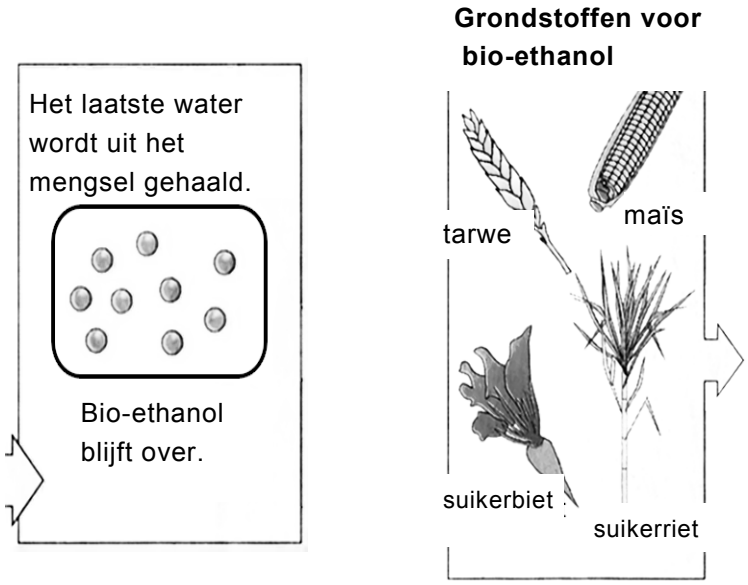

1p **47** Biobrandstof (bio-ethanol) wordt door veel mensen uit de wetenschap, het bedrijfsleven en de milieubeweging gezien als een goed alternatief voor benzine.
Bij een gelijke prijs als voor aardolieproducten geeft men toch de voorkeur aan biobrandstof (bio-ethanol).
→ Noem een voordeel van biobrandstof (bio-ethanol) ten opzichte van het gebruik van aardolieproducten.

1p **48** Een wereldwijde omschakeling naar biobrandstoffen is echter volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) geen duurzame optie.
→ Noem met behulp van figuur 4 een groot nadeel van een wereldwijde omschakeling op biobrandstoffen.

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.